

Clerezza en il stgir da la tschorvavad dals chamutschs: Soluziuns cun perspectivas èn sin via

In project da perscrutaziun va novas vias: Grazia al sponsoring è vegnì cuntanschì bler ils davos trais onns

■ (icg) La perscrutaziun è sin buna via d'anflar sliaziuns per extirpar la tschorvavad dals chamutschs. Sco quai che differentas personas involvidas en il project han sincerà ier a Cuira, sajan ins vegnì in toc pli lunsch ils davos trais onns. Cun novas restrictivas pertutgant l'alpeggiun da las nursas, vul il chantun Grischun impedir novas morts da massa da chamutschs e capricorns, sco quai ch'igl è stà il cass ils davos onns en pliras regiuns dal Chantun. Sco enconuscent dispona la perscrutaziun dals animals selvadis betg d'ina gronda lobby. Perquai han ins tschertgà per il tema fitg actual da la tschorvavad dals chamutschs la via dal sponsoring. Grazia ad in sustegniment vast han gia pudì vegnir cuntanschids progress decisivs da perscrutaziun. Gronda speranza han ins uss d'in vaccin che vegn producì cun agid da la tecnologia da gens.

Perscrutaziun cun personas competentas

L'impuls per il «project da perscrutaziun davart la tschorvavad dals chamutschs» è stada la mort en massa la stad 1993 tar la colonia da capricorns en il territori d'Arosa. Iniziant dal project è stà l'inspectur da chatscha *Peider Ratti*. Cun la coordinaziun da la perscrutaziun è incumbensà l'ecopatolog *Marco Giacometti* ed il microbiolog *Jacques Nicolet* a l'ospital d'animals a Berna.

La cheratoconjunctivitis infectusa (CCI), ina malsogna infectusa da la congiuntiva dal viertgel da l'egl e da la pel-corn da l'egl, enconuscenta meglier sut la noziun tschorvavad dals chamutschs, infesta tant ils chamutschs ed ils capricorns sco er las nursas e chauras. Entant che la malsogna e tar ils remagliaders manidels da chasa plitost moderada, è ella perencunter gravanta tar ils chamutschs ed ils capricorns.

Concurrenza tranter animals da niz ed animals selvadis

Dus motivs èn stads responsabels persuerter che la tschorvavad dals chamutschs ha obtegnì il status da sensaziun sco strusch in'otra malsogna dals animals selvadis: D'ina vart in augment

Fortunat Zindel, Jacques Nicolet e Luzi Bärtsch han orientà ier a Cuira. FOTO H. HUONDER

concentrà en differentes chantuns e l'andament fitg savens tragic, sche chamutschs e capricorns tschorventads van a la malura u moran da la fom. Da l'otra vart perquai che questa malsogna è contagiosa tranter animals da chasa ed animals selvadis. Quatras è vegnida provocada la veglia problematica da concurrenza tranter l'animal selvadi e l'animal da niz sin las alps.

Il «project da perscrutaziun davart la tschorvavad dals chamutschs» ha per mira da far frunt a questa dualità d'interess da la problematica da la malsogna per che las energias sa concentreschian sin la tschertga da soluziuns communablas en stagl d'animositàs da concurrenza. Pertge che tant ils animals selvadis sco er ils animals da niz han il dretg da viver sin las alps. Doma-

In maletg che renda trist: Ina chaura chamutsch tschorva e totalmain spussada ha chavà – entras girar permanentamain en il lieu – en il ver senn dal plaid si'atgna fossa. MAD

us han ina funcziun ecologica. Sin domaduas varts èn mesiras d'optimaziun pussaivlas.

Puncts ademplit e dumondas avertas

Il resultats da perscrutaziun da fin uss pon sa preschentar: L'identificaziun dal scherm infectus da la tschorvavad da chamutschs (*mycoplasma conjunctivae*) è succedida. La cumprova dal scherm infectus è succedida tar la nursa, la chaura, il chamutsch ed il capricorn. Experiments d'infeziun èn reussids, uschia che la transmissibilitad tranter las spezias è cumprovada.

Anc betg sclerids dal tuttafatg èn ils criteris ch'influenzeschan il grad da la malsogna, las vias da l'infeziun (inclusiv il scleriment da la rolla dals insects) sco er la dumonda da reservuar. L'ipotesa che la populaziun da nursas furmi il reservuar per il scherm infectus è da cumprovar ni da refutar. Fin uss ha mo pudì vegnir cumprovà cleramain che remagliaders manidels da chasa sco er chamutschs e capricorns sa vischinan mintgant fitg durant in temp pli lung tar la pasculaziun e fan diever savens da las medemas salinas.

Agid tras la tecnologia da gens

Cumbain ch'il reservuar dal scherm infectus n'è anc betg enconuscent, pari – en vista a l'aspect economic da la tratga da nursas e damai ch'ils animals selvadis na pon betg vegnir tractads – significativ da postular sco prima prioritad in vaccin per remagliaders manidels da chasa. Studis immunologicis han mussà che l'infeziun chaschuna ina ferma reacziun immunitara (furmazion d'anticorpus). Quai è ina buna premissa per in diever efficaci d'in vaccin.

In tal vaccin per proteger encunter la CCI stuess betg mo esser bain applitgab, mobain er effectuar process immunitaris specifics encunter il scherm ed il medem mument er affectuar process locals. Ina spezialitad da la tschorvavad dals chamutschs è il fatg che l'immunitad stuess vegnir furmada en l'egl, atgnamain en la congiuntiva e betg a moda sistematica, q.v.d. repartgida en l'entir organissem.

Oz datti grazia a la tecnologia da gens la pussaivlad da sviluppar vaccins spezialmain segirs e cun effects precis. Sche quai reussescha datti ina gronda speranza da cumbatter cun success la tschorvavad dals chamutschs, questa calamita dals animals selvadis e da chasa.

Broschura d'infurmaziun actuala

Per preschentar ils connexs da la tschorvavad dals chamutschs che sa manifestescha tant tar ils animals da chasa sco er tar ils animals selvadis ad ina publicitad pli vasta e per svegliar chapientscha e sustegniment per la perscrutaziun ed il cumbat da quella, ha la direcziun dal project laschà scriver entras il veterinari zoologic e publicist scientific *Heini Hofmann* ina broschura d'infurmaziun da 36 paginas che cuntogna bleras illustraziuns. Quella po vegnir retratga per il pretsch da 10 francs (incl. custs da spediziun, retgav net a favur dal project da perscrutaziun) tar l'inspecturat da chatscha dal Grischun, Loestrasse 14, 7001 Cuira.

La perscrutaziun dovra sustegniment

Il «project da perscrutaziun davart la tschorvavad dals chamutschs» è sin la meglra via da daventar in exempel tipic ch'il sponsoring da perscrutaziun è pussaivel e significativ. Quel ha in effect dubel: El na gida betg sulettamain la perscrutaziun, mobain entras quella er auters giudiders – sco el cas preschent ils animals selvadis e da chasa infectads d'ina malsogna maligna.

Tgi che vul gidar en questa moda efficazia, po far quai cun in obulus al fond per perscrutar la tschorvavad dals chamutschs da la societad grischuna per la perscrutaziun da la natira, Banca chantunala dal Grischun, 7000 Cuira, PC 70-216-5, a favur dal conto CD 232.535.704.